

РОЗВІДКИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ПАМ'ЯТОК В ОКОЛИЦЯХ оз. НОБЕЛЬ

У 2012 р. в околицях оз. Нобель (Зарічненський р-н Рівненської обл.) здійснена комплексна розвідка під керівництвом Л.Л. Залізняка. Частина учасників експедиції основну увагу зосередила на пошуку та вивченні середньовічних (насамперед, давньоруських) пам'яток мікрорегіону. У результаті було досліджено низку пам'яток зазначеного періоду, більшу частину яких виявлено вперше¹.

1. *Городище та посад літописного Небеля*. В південно-східній частині с. Нобель обстежено відоме давньоруське городище, яке займає пагорб, що на 4–6 м здіймається над прилеглою територією. Майданчик городища має овальну форму розміром 85 × 60 м; із західного боку простежується в'їзд до нього. Поверхня городища частково знівельована функціонуванням на горі церкви (перша згадка — середина XVI ст.) та кладовища. Шурфуванням встановлено, що товщина культурного шару на пам'ятці місцями становить 1,2 м. У ньому знайдено кераміку XII — кінця XIII, XVI—XVIII ст., кістки тварин і луску, окремі людські кістки.

На захід від городища виявлене поселення (посад) розміром 300 × 100 м, яке дугоподібно охоплює частину городища. На городах знайдено кераміку середини — другої половини XIII ст. та XV—XVIII ст. Пізньосередньовічний матеріал трапляється на значній площі південної частини Нобельського півострова, до садиби школи на півночі включно.

2. *Багатошарове поселення у с. Нобель*. У центральній частині села біля сільради виявлено нову пам'ятку за 600 м на північ від городища. Її приблизна площа становить 200—250 × 100—150 м. Шурфування засвідчило наявність культурного шару з керамікою другої половини X — середини XIII ст., при цьому поселення загинуло від пожежі. Крім того, на поселен-

ні виявлено крем'яні артефакти кам'яної доби та матеріали пізнього середньовіччя.

3. *Багатошарова пам'ятка Омита* 4. Розташована на пологому березі Стохода — рукава р. Прип'ять, за 0,4 км на схід від с. Омита. Була виявлена Л.Л. Залізником в кінці 80-х рр. XX ст. Розмір поселення — 250 × 200 м. На поверхні та в шурфах виявлено кераміку XII—XIII та XV—XVI ст. З культурного шару потужністю 0,3—0,4 м походять крем'яні артефакти кам'яної доби.

4. *Давньоруське поселення в с. Морочне*. В центральній частині села на підвищенні лівого берега р. Ножик виявлено давньоруське поселення. Воно займає церковне подвір'я та прилеглі садиби. Орієнтовна площа пам'ятки 250 × 100 м. У шурфі та на городах знайдено багато кераміки кінця X — кінця XIII та XVII—XVIII ст. Товщина культурного шару — до 1 м.

Крім зазначених пам'яток, давньоруські матеріали було зафіксовано в уроч. Яблунька на схід від Омита та в уроч. Залужжя на північній околиці с. Морочне. Кераміку пізньосередньовічного часу виявлено на північ від Нобеля, між селами Млин і Дідовка та на північний схід від Омита.

Зважаючи на існування в XII ст. Небельської волості, відомої за літописом, та існування значного за обсягом актового матеріалу середини XVI ст., який опубліковано, історико-археологічне вивчення середньовічних пам'яток в районі Нобеля відкриває перспективи подальшого комплексного дослідження цієї архаїчної адміністративно-господарської одиниці прип'ятського Полісся. Спеціальне систематичне вивчення регіональної системи заселення та дослідження господарської спеціалізації місцевого населення цієї окремої давньоруської волості в їх природному та етнокультурному контекстах є важливим не тільки з наукової точки зору, але й для організації майбутньої комплексної охорони унікального місцевого природного й історико-культурного надбання.

¹ Учасники розвідки висловлюють щире подяку голові сільради с. Нобель В.М. Ташликович та священику с. Морочне о. Павлу за сприяння у роботі експедиції